

GUSTAF AF GEIJERSTAM

NILS TUFVESSON OCH
HANS MODER

Gustaf Geijerstam

Nils Tufvesson och hans moder

«Public Domain»

Geijerstam G.

Nils Tufvesson och hans moder / G. Geijerstam — «Public Domain»,

Содержание

Den gamla gården	6
I	6
II	8
III	9
IV	12
V	15
VI	17
Folkets fädra	19
I	19
II	23
III	27
Конец ознакомительного фрагмента.	29

Gustaf af Geijerstam

Nils Tufvesson och hans moder / Bonderoman

Denna saga passar i vinterskymningen, när glöden i brasan sakta brinner ned. Då pläga vi sitta framför elden och drömma om, hur vårt eget liv brinner ned som den. Då händer det ock, att vi nordbor – med vårt tunga sinne och hetsiga blod – rysande låta livets spökgestalter draga vår inre syn förbi. Då borde denna saga berättas.

Det är en berättelse av samma blod, som stänkt röda fläckar över de gamla ättesagornas gulnade blad. Den handlar om samma folk och samma race, och om vi också icke kunna framleta eller sammanställa de länkar i utvecklingens kedja, vilka skulle bevisa detta, kommer oss aningen dock till hjälp. I dess ljus se vi, hur förgångna släktens storvulnhet i dåd, lidanden eller brott bindas samman med det, vilket ända in i nutiden minner om förgångna dagars kvinnor och män. I dess ljus se vi, hur frändskapen flammar oss till mötes mitt ur det liv, vilket proportioner vi ofta glömma. I dess ljus se vi ock, kanske klarast och bäst, just det liv, vilket vi eljest kalla vardagligt, och som kanske blir detta, endast emedan vi icke förmå att göra det annorlunda eller se det i den dager, som ger sanning och liv.

Det, som synes stort, är kanhända ej alltid så stort. Det, som synes vackert, är det kanske icke. Hur ofta ha vi icke hört detta? Men är det ej också sant, att det, som synes litet, ej alltid är så ringa? Det, som synes avskräckande och stygt, rymmer ofta det mänskligt stora. Det, som först endast skrämmer, slutar med att locka. Allt detta blir oss så klart, när brasan flammar, och vi själva se in i glöden och glömma den måttstock, vilken är den gråa vardagens. Då skygga vi icke ens att se in i mörkret, som eljest skrämmer. Ty ur själens mörker glöda de röda lidelserna oss till mötes, och i deras ljus växa de små, vardagliga människorna och bliva sagans under lika. Genom själva deras förirringar, lidanden, ja brott, tycka vi oss då stundom kunna skymta något av den mänsklighet och det hjältelynne, vilket inbillningen annars så gärna förlägger till forntiden. Det blir, som när den mänskliga glimten ur ett öga någon gång kan komma ett ansikte att lysa, vilket vi eljest sett endast vanställt av laster, grämelse och år.

Låt oss därför lyssna, icke blott till dagens röster, utan även till nattens. Lyssnar man då, stilla nog och länge nog, skall man förnimma. Och blickar man in i mörkret, stilla nog och länge nog, skall ögat skärpas, så att man också där kan se.

Därför skall denna saga berättas i skymningen, när de ansikten, vilka lyssnande uppfånga dess ord, äro inåtvända, därför att deras ögon följa glöden, som falna, och de sprakande träden i brasan, vilka sjunka ihop. Ur en sådan tystnad, men endast ur den, kan det verkliga, som dikten söker, ostört växa fram.

Den berättande själv skall sitta i skuggan, så att ingen må se hans blick, och hans egen ej heller kan möta någon annans. Så måste den berättande sitta, och så måste de lyssna, vilka vilja höra hans ord. Eljest skulle orden av sig själva dö på hans läppar, och fasan över det oerhörda komma hans eget blod att stelna, innan sagan blivit berättad till slut.

Den gamla gården

I

Gården låg långt bort från den egentliga byn. Men den låg därför icke helt avses. Flere andra gårdar, lika den, inom vilkens murar det drama, som här skall berättas, utspelades, lågo strödda kring den vida slätten, vilken nu var täckt av ett tunt, vitt lager av snö. Gården var stor och hade länge varit i familjens ägo. Den var byggd i en fyrkant, vars ena sida lämnats ofullbordad, öppen mot slätten. I de båda flyglarna, vilka slöto sig tätt intill mansbyggnaden, mot vilken de båda tunga halmtaken bildade vinklar, funnos loge, lada, ladugård och stall. Och i mansbyggnaden rymdes flere rum än familjen någonsin kunde begagna. Två ingångar funnos där. Den ena var körvägen, genom vilken de tunga fordonen rasslade in över den med grova stenar belagda inkörsvägen; den andra gick genom en liten dörr, som från trädgården, där vinden ruskade fruktträden och de små syrénbersåerna bara från snö, ledde rätt in i köket, där sovplatsen fanns, där alla samlades, besökande och de i huset boende, medan huset eljest på båda sidor med sina stora rum stod obebott, öde och mörkt. Inne i detta rum flammade lågan från spisen, som var vänd mot det lilla köket, vilket var byggt i ett med vardagsstugan. Inne i denna brann fotogenlampan på det stora fällbordet mitt på golvet. Från de båda fönstren, av vilka ett vette mot gården och det andra mot trädgården, trängde ljusskenet ut och skimrade över den tunna snön, kastande skuggor av träden fram mot staketet, som skilde trädgården från de vida, slumrande åkrarna.

I denna byggnad hade en familj bott, som varit väl känd och länge känd vida omkring. Dess medlemmar hade alla varit aktade män och goda kvinnor. De hade levat och dött, som de lyckligaste och bästa människor göra det, utan att lämna annat minne efter sig, än att ingen hade något ont att berätta om dem efter deras död. När de höllo bröllop eller dop, de stora festdagarna i deras enformiga liv, samlades traktens män och kvinnor i de rymliga kamrarna, vilka i vardagslag stodo tomma, då dansades det och dracks, och långt ut åt landsvägen, som gick tätt utmed den låga inkörsporten, hördes sorlet av klackar, som slog mot hårda golv, fioler, som spelade vals, röster av män och kvinnor, som i all ärbarhet famnade varandra och skreko högt av ungdom och livslust. Även när fönstren voro behängda med lakan, gården och den låga inkörsporten ända ut till landsvägen samt ett gott stycke framåt densamma hedersamt och tjockt voro strödda med barr, när en svart kista på bräden och bockar var ställd i kammaren invid vardagsstugan, även då hade män och kvinnor plägat samlas i dessa rum. Stilla och tysta, som det passar sig, när man begår dödens högtid, hade de kommit, njutit av välfägnaden och åhört de minnesord, vilka den äldste i laget talat vid huvudgården, innan locket lades på kistan. Så hade de följt den döde på vägen, som ledde till kyrkan, hört klockorna ringa över hans öppnade grav och böjande sina huvuden mumlande eftersagt de välkända ord, med vilka prästen lyst frid över den döde. Så hade de åter samlats i de stora rummen, där välfägnaden stod uppdukad, och där allt blivit liksom lugnare, nu när den döde kommit till ro. I denna sinnesstämning hade alla ätit och druckit, och när de mätta och berusade åter begåvo sig på hemvägen, mindes de den döde med tacksamhet och glädje, eller de glömde honom alldeles samt kände sig lättade och nöjda, att han efter ett liv av arbete fick vila i frid.

Ty mycket hade det arbetats på den gamla gården, innan allt där blivit, sådant det nu var. Åkrarna hade icke brutit sig själva, tegarna hade icke själva lagt sig till rätta, så att ej ens det skarpaste öga kunde upptäcka en sten i deras fåror. Brunnen hade icke grävt sig själv, huset hade icke växt upp ur jorden, kreaturen, som fyllde ladugård och stall, hade ej samlats av egen drift, och allt det bohag, som prydde rummen, hade ej alltid stått på sina platser. Intet hade från början varit vad det sedan blev.

Men allt som fanns, och allt som var, hade skapats och tillkommit under de dagar, av vilka ingen kunde särskilja den ena från den andra, de dagar, då allting gått sin gilla gång, och från vilka

man därför icke hade något att minnas. Under sådana dagar hade plogen gått jämt i fårorna, skördens dagar hade efterträtt såddens, och när vintern kom, hade vävstolen slamrat i vardagsstugan och hyveln i ladan.

Det var goda och ärliga människor, som skapat allt, sådant det nu var. Män och kvinnor hade det varit, män och kvinnor, vilka nu voro glömda, men som alla givit Gud och kronan sitt och aldrig legat i kiv med sin nästa. Under möda och gamman hade de levat i äktenskap samman, med sveda och värk hade kvinnorna fött sina barn. Tvistat och kivat hade de gjort, som svaga dödliga göra, men de hade hjälpt varandra att taga vara på det, som deras var, och hållit hop i det sista.

Nu voro de döda och borta alla, och om den siste ägaren, Tufve Tufvesson, gick det ordet efter hans död, att han var så god, att han hellre givit sin skjorta ifrån sig än sökt tvist med någon. Han var sådan, att öken följde honom, utan att han behövde leda dem, och aldrig hade någon sett honom köra med piska. Ty han brukade icke hårda ord eller slag, och djuren lydde honom, som om de vetat det.

Tufve Tufvesson var sjuklig, och kanske hade han sitt milda lynne därav, att han själv fått lära sig lida. I många år led han av dåligt bröst. Och en morgon, när alla voro ute i marken för skördens skull, och ingen var hemma utom hustrun och sonen Nils, som då var en fjorton års pojke, kom blodet från bröstet strömmande ur hans hals, så att ett helt ämbar blev fullt, och när folket kom tillbaka, låg han död i sängen.

Men hustrun drev dem bort och ropade på sonen. Och honom befallde hon att bära bort ämbaret och gräva ned blodet i jorden. Sonen var storväxt och stark, över sina år, han var ljuslagd som fadern, men hade moderns tunga ögonlock och lydde henne i allt. Han gjorde, som modern bad, och ingen mer än han såg, när eller hur detta skedde.

Men hustrun var vit i ansiktet, och hårt slöt sig hennes mun samman, när hon ropade på sonen och fick honom att lyda. Hon grät icke, och det gick länge onda rykten om Tufve Tufvessons död.

De onda ryktena tystnade till sist, emedan ingen gitte i längden hålla dem levande. Men helt glömdes de aldrig.

II

Det är med dessa onda rykten och med andra, vilka voro ännu värre, som denna berättelse börjar. Ty de goda människorna äro nu döda och borta, och andra makter härskas på Möllinge gård, vilken förr var hållen så högt i ära.

Och allt hade blivit förändrat, därför att bland de goda människorna hade en annan kommit in, vilken icke var av deras blod och icke passade samman med dem. Var kom hon ifrån? Och vem var hon? Varför var hon olik andra människor? Och varför fruktade henne alla?

Det var icke därför, att hennes lynne var stridigt, och hon gärna yppade kiv med andra. Många människor äro sådana, och dock gömma de det goda inom sig, och när deras lynne saktat sig, bringa de sådant lätt i glömska. Det var ej heller därför, att hon lätt blev vred och i hetsigt mod slog sina pigor eller bannade dem med orätt. Många ha gjort sådant, och ingen har därför brutit staven över dem på allvar. Ej heller var det därför, att hennes röst ofta lät kärv och hennes ord föllo skarpa. Bakom sådant finner man ej sällan godhet, och sådant se människor.

Nej, Inga Persdotter var skydd, därför att hon aldrig ångrade och aldrig gjorde något gott igen, och därför att ingen trodde henne. Hennes hår var svart, och hennes ögonlock voro tunga. Släpande och långsamt föllo de ned över ögonen, och när hon slog upp dem, blev man hemsk till mods, emedan hennes blick var så hård, fastän ögonen voro blåa. Det fanns endast en, som aldrig hade förstått, hur hård denna blick var, och det var Tufve Tufvesson själv, hennes man. Folk sade, att detta kom av, att han själv var för god för att tro ont om andra, och de sade också, att det var hans olycka. Men utom detta förhöll det sig även med Inga Persdotter så, att hon, så länge det var henne möjligt, gärna ville stå väl hos andra. Då gjorde hon sin röst mjuk och sitt leende vänligt, men även de, som aldrig rönt något ont av henne, vunnos varken av hennes milda röst eller av hennes leende. Ty när ögonlocken fälldes ned, log hon utan att veta det, och detta leende var ett annat, än det hon helst velat visa.

Hon bar något inom sig, det såg var man, som ingen fick se, och detta var det man fruktade. Det var något av en gåta över hela hennes väsen, och detta något var ej av den art, som lockar, utan av den, som skrämmer. Hon gjorde ingen orätt, bedrog ingen i handel, skinnade ingen, och om hon var snål om sitt, var det ej mera än, vad man tålt av mången annan. Men det fanns ingen, som kunde säga, att han visste, vilka hemligheter Inga Persdotter gömde, och det fanns heller ingen, som ej innerst fruktade att få veta det.

Blott att hon gömde mycket inom sig, därom voro alla ense.

Inga Persdotter var även vid äldre år vacker, som sällan en bondhustru, vilken arbetar mycket, är. Hennes hy var mjällare, än vad bondens kvinnor pläga bära, och hennes händer mjukare och mindre. Hon var icke född i byn bland de andra. Hon kom norrifrån, från den låga tallskogen, som mörk och tät tager vid, där den ljusa slätten slutar. Tallskogen börjar på andra sidan ån, och den sträcker sig utmed landsvägen långt bort utmed en sandig ås, där ingenting annat vill växa. Därifrån kom Inga Persdotter, och där, trodde man, hade hon lärt sig att le, inåtvänt och stilla, med de tunga ögonlocken skymmande för blicken, så att ingen kunde se, vad ögonen eljest förråda, ett vasst, plötsligt leende, vilket hastigt kom och hastigt försvann, som om hennes själ setat i fångsel bakom de jämna, vita tänderna och aldrig velat träda människorna nog nära för att skänka dem ett leende, vilket var öppet och ljust.

Sådan var Inga Persdotter, och den ende, mot vilken hon städse var mild, var sonen. Honom betraktade hon med öppna ögon, honom visade hon sin blick, och med honom talade hon, medan de båda följdes åt över markerna. Spänstig och liten gick hon bredvid honom, tung och stor följde han henne, alltid ett par steg efter, så att hon till hälften måste vända sig om för att kunna träffa honom med sin blick. Då lyste hennes ögon.

III

Efter Tufve Tufvessons död förgick emellertid lång tid, innan några förändringar skedde på gården i Möllinge. Nils växte upp och blev man. Han var lång och grovlemmad, hans ansikte var barnsligt och hans ögon godsinta. Ögonlocken voro tunga på honom liksom på modern, och han såg ofta bort, när han talade med någon. Men eljest liknade han mest fadern, om vilkens död de onda ryktena gingo, var god och välvillig som han och gjorde ingen för när, varken människor eller djur.

Men borta från alla andra människor levde han liksom modern. Aldrig hade han vänt sin håg till någon kvinna, aldrig hade han som de andra unga männen i byn haft en käresta, vilken under de ljusa sommarkvällarna mötte honom i ängen. Nils hade ett gott huvud, fastän han aldrig talade mycket, och fastän han gärna höll sig själv undan. Ty prästen, för vilken han läste sig fram, gav honom vitsord, framför andra. Och när han, högväxt och välskapad, ljus i hyn och med ett gott leende i sina ljusa ögon, kom på kyrkvägen bland de andra, var det mången flicka, som gärna skulle kastat sina blickar på honom, om hon icke fruktat hans moder. Men Inga Persdotter önskade ingen kalla svärmor. Ty alla visste, att Nils rättade sig efter sin moder i allt, och att hon var den enda, som hade makt över honom.

Denna makt hade hon fått, därigenom att hon i den ålder, då sonen ej längre var gosse, men ej heller ännu blivit man, gjorde sig till hans härskarinna genom att locka honom till brottslig kärlek. Detta började, medan den sjuklige Tufve Tufvesson ännu levde, och om de onda ryktena efter hans död talade sanning, så var denna brottsliga kärlek skuld däri. Inga Persdotter var ännu en ung kvinna, när hon i orent syfte första gången kom att kasta sina ögon på sin son, hennes blod brann hett, och hennes man var gammal och sjuk. Det oerhörda blev Inga Persdotter möjligt, emedan hon själv hörde till dem, vilka aldrig känt, att någonting i världen har helgd. Av sig själv och sin egen lust var hon fylld. Därför föraktade hon också andra människor, emedan de icke voro som hon, samt kallade dem i sitt sinne enfaldiga och svaga. Detta var väl ock hemligheten, varför hon ingav alla, som kommo i hennes närhet, skräck. Men sådant höll henne icke tillbaka. Hon märkte det tvärtom själv och gladdes i högmodssvindlar och kraftkänsla åt den skrämsel, hon spridde. Aldrig hade heller denna kvinna önskat sig ett barn. Kärleken ville hon njuta, gods och penningar, kläder och husgeråd ville hon äga. Men böja sig ville hon icke. Hon ville icke lida, som kvinnor göra, vilka längta efter lidandet, emedan de känna, att just detta skänker dem den enda, stora sällheten. Den dag, då hon märkte sig vara havande, blev hon därför utom sig av vrede och skräck. Hon gav sin man skymford och slog honom rasande i ansiktet samt fick ännu större hat till honom, emedan han i sin godhet icke nändes slå henne igen. Så gick hon till Spå-Maren, som kunde läsa över sår, slå ut ögon, väcka kärlek och hat samt andra hemliga konster, och henne bad Inga Persdotter, att hon måtte göra henne hennes livsfrukt kvitt. Men Spå-Maren, som icke fruktade Gud, men väl lagen, vågade icke göra som hon bad. I vanvett gick Inga Persdotter därifrån. I två dagar stängde hon sig inne och ville icke taga någon föda till sig. Hon ropade till dem, som ville komma in till henne, att de skulle låta henne vara, till dess att hungern vållat hennes död. På tredje dagen blev henne dock hungern övermäktig, så att hon kom ut och åt. Då var hon blek och tärd samt hade blåa, djupa ringar kring ögonen. När hon ätit, gick hon ut på gården. Fastän det ännu var tidigt på våren och kyligt i luften, satte hon sig där vid brunnen under fläderbusken och satt så, utan att röra sig, ända till aftonen. Hennes man och husets folk gingo henne förbi. Men ingen kunde säga, om hon verkligen ingen såg, eller om hon blott låtsade så.

Efter den tiden var Inga Persdotter ej värre, än havande kvinnor pläga. Hon var blott tystare och grubblade mera. Men när födslosmärtorna kommo, hädade hon Gud och slog barnmorskan, som ville hjälpa henne, samt betedde sig så, att Tufve Tufvesson, hennes man, som länge längtat efter barnet och nu gladdes sig, att det kom, gick ut i trädgården, emedan han ej kunde vara inne. Där satte han sig ned på bara marken och bad. När så gossen var född, ville modern till en början ej se honom, och ej heller ville hon ge honom di. Hon rördes ej av hans kvidan, och hon fogade sig icke, förrän hennes egna bröst började värka.

Hennes känsla för gossen vaknade ej heller, förrän han blev äldre och lockade hennes blod. Hon slog honom aldrig, gjorde honom heller aldrig på annat sätt något ont. Men hon kunde sitta och se på honom, som undrade hon över att han fanns där, och varför han egentligen blivit till.

»Du Tufve», sade hon en dag till sin man. »Varför komma egentligen barnen?»

Härpå hade Tufve Tufvesson aldrig tänkt, emedan det för honom var nog, att han visste, att Gud en gång hade ordnat det så. Men emedan han trodde, att han kunde inverka på sin hustru till det goda, svarade han:

»Gud giver oss dem väl för att lära oss, att vi icke endast skola leva för oss själva.»

»Det tror jag inte», svarade Inga Persdotter. »Jag har alltid levat för min egen skull, och det vill jag ock göra hädanefter.»

Hon gladdede sig, när hon sade detta, emedan hon märkte, att hennes man ryste vid hennes ord och i sin godhet icke ville tro, att hon menade allvar. Ty så underligt var Inga Persdotter skapad, att andras fasa väckte hennes glädje. Ja, hon erfor ej blott ett slags lyckokänsla därvid, hon kände sig även stolt, emedan hon därigenom trodde sig vara förmer än andra. Hur hon blivit sådan? Hur detta kan vara möjligt? Vet en människa överhuvud, hur hon blivit till? Kan hon någonsin säga, hur hon blivit den hon är? Få veta, vilka de äro. Men Inga Persdotter hörde till dessa få. Och just att hon kunde veta det, utan skrämsel och utan samvetsagg, däri låg hennes styrka och hennes ensamma timmars outsägliga maktkänsla och fröjd.

Aldrig hade hon heller känt sig som mor, aldrig hade hon böjt sig under ansvar och plikt. I instängd och trotsig ensamhetskänsla hade hon sett ut över människorna, för vilka hon kände sig främmande, och när hon lockade Nils till synd, undrade hon aldrig över, hur hon kunde önska sådant, fann heller ej, vad som skett, onaturligt. Tvärtom höjde det hennes gömda lycka, som intet människoöga skulle se, att hon visste sig hava utfört i handling, vad andra människor knappast våga nämna vid namn. Hon kunde gå ensam för sig själv och säga det högt: »Det har jag gjort. Det har jag vågat. Det finns ingen mer än jag, som kunnat göra sådant. Sagorna tala därom, men sagorna ljuga, som Bibeln gör. Ingen tror dem, och ingen lever därefter.»

Och när mannen var död, och hon ej längre hade någon herre över sig, för vilken hon måste hyckla och gömma sig, kände hon sig trygg i sitt brott. Ty ingen kunde dock misstänka sådant mellan moder och son. Därtill voro människor alltför veka och svaga, deras blod för trögt och deras tankar för skumma. Nils var i hennes hand som ett vax, och ingen annan människa betydde för henne något.

Som ett vax var han i hennes hand. Ty så tidigt hade hon tagit hans sinnen fångna, och så allsmäktig är kärleken, helst när den tagit brottets dunkelröda, sällsamma färg. Så mycket starkare var hon också än han, att inför hennes leende trängdes alla frågor, vilka ynglingen velat framställa, outtalade tillbaka i hans själ. De lågo där slumrande och plågade honom kanske. Men de lyckades aldrig göra sig helt hörda, ännu mindre växa till makter, vilka skulle göra honom till herre över sig själv. Så mycket kan väl en mogen kvinna alltid verka på en gosse, vilkens kärlek hon tagit, innan hans egna drifter ens blivit medvetna för honom själv. På ett ännu sällsammare sätt fick Inga Persdotter makt över sonens själ, just därför att hon var hans mor. Slog hon upp sina tunga ögonlock, fångade hon genast hans blick, och som under en förtrollning blev honom allt, vad de båda sade och gjorde, rätt och gott. Nils växte upp och blev en man. Han såg åren komma och åren gå. Det är troligt, att han önskade sig fri och önskade vara som alla andra. Men så fast var det garn av njutning, beundran, lust och kval i sällsam blandning tvinnat, vilket band honom vid denna kvinna, som han kallade mor, att han aldrig ens förmådde tänka sig, att bandet kunde brytas. Han var länkad vid henne för livet, och de tu voro ett.

Ty när Tufve Tufvesson var begravnen, då intog Nils faderns plats i den breda sängen i vardagsstugan. Där somnade han varje afton, där vaknade han varje morgon, där knöto grymma ödesgudinnor varje natt vidare och vidare på maskorna i det nät, som drog honom från livet och stängde honom ute från människor.

Men han kände det icke. Ty hans kropp var ung och sund. Hans tankar gingo icke långt. Och var dag som kom, skänkte honom nog med arbete på gården, där han en gång skulle sitta som ensam husbonde.

Detta var hemligheten om Inga Persdotter och hennes son, och detta gjorde också en var, vilken kom innanför deras dörr, otrygg och mörkrädd, som människor bliva, när den varnande rösten inom dem röjer ont, vilket ingen sett, ingen vet, och ingen vågar nämna.

IV

När Nils blev man, började husfolket dock att undra över, att han behöll sin sovplats vid moderns sida. En gång hände det, att en dräng, vilken var ny i gården, icke kunde stillatigande åse detta, utan frågade Nils om orsaken. Drängen framställde sin fråga, emedan han därmed trodde sig göra husbonden en tjänst, och emedan han ej önskade, att folk skulle tala illa om dem, hos vilka han själv tjänade.

Nils blev då röd och svarade så underligt, att drängen genast ångrade, att han blandat sig i, vad som icke angick honom. Samma afton flyttades en säng in i vardagsstugan och sattes vid den motsatta väggen. »Mor är rädd, när hon är ensam i mörkret», sade Nils som en förklaring. Men drängen fick sedan alltid dålig kost, så länge han tjänade på Möllinge, och det ryktet kom ut i trakten, att han var oärlig. Varifrån dessa rykten kommit, visste ingen. Men när drängen en månad senare måste flytta, berättade han för andra, vad som skett, och vad han själv trodde. Då skakade människorna sina huvuden och ville i början ej ens tänka på den styggelse, som de anade mitt ibland sig.

Men efter denna dag blev Nils grubblande och undvek modern. För första gången i sitt liv gick han sina egna vägar och försökte finna ut, varför det blivit annorlunda för honom i livet än för alla andra. Kom han ut på åkern, tog han gärna en omväg, så att ingen kunde se honom. Där satte han sig ned och försökte bringa sina tankar i ordning. Han kände det svårt, att människor skulle tala om honom sådant, som satte en fläck på hans rykte. Ty så kände han, att de gjorde. Och han vågade ej säga detta åt modern. Han visste att hon skulle förakta som en svaghet, att han frågade efter sådant, som att vinna aktning hos andra. Men på samma gång ömkade Nils sig över modern, emedan han satte henne högre än allt annat på jorden, och emedan han visste, att det onda, som sades om dem, hårdast skulle drabba henne. I sådan vanda gick han och hade ingen, till vilken han kunde tala. Var natt vid tolvtiden plägade han vakna. Då steg han upp, klädde på sig, tände en lykta och gick ut i stallet för att giva hästarna foder och vatten. Detta var en sed hos dem bland bönderna, vilka voro måna om sina kreatur. Hans far hade alltid gjort så, och Nils hade lärt detta av honom. När han kom ut i stallet, tyckte han att Blacken såg på honom med så underliga ögon. Nils gick fram och strök hästen över mulen, och hästen lade sitt huvud mot husbondens arm. Nils tyckte sig höra, att han suckade. Då blev honom all den vanda, han gick i, övermäktig. Han såg sig omkring i stallen, där lågan från lyktan flammade över spiltorna och över djuren, där det blev så mörkt uppe under taket, och där gluggen till höskullen gapade ned som ett stort svart hål. Som han stod och såg på allt detta, tyckte han, att allt omkring honom var nytt, och att han aldrig sett det så. Det föreföll honom som ett underligt varsel om ont, att han själv stod där och var ensam med djuren i natten. Blacken strök pannan och manen mot hans arm, och ännu en gång tyckte husbonden, att hästen suckade. Då blev Nils rädd för sig själv och hela sitt liv, och emedan han var vek och hade lätt för att röras, brast han i gråt och grät länge med Blackens mule mot sin kind. När han gråtit ut, kände han sig lugnare, men hans ben vacklade under honom, som om han varit mycket trött. Suckande grep han efter lyktan, och när han kom över gården, släckte han den och tänkte gå in obemärkt för att slippa tala med modern.

Men hon hörde honom ändock och frågade, varför han varit så länge borta. Nils kröp ned i sin bädd, men ville ingenting svara. Med öppna ögon låg han stilla i sin säng och väntade i ångest, att modern skulle upprepa sin fråga.

Inga Persdotter låg också vaken, och för första gången i sitt liv kände hon sig rädd. I flere dagar hade hon sett, att Nils varit underlig. Och hon förstod också, varför han var sådan. Nu låg hon och teg, och raseriet mot hela världen växte inom henne. Det grämde henne, att hennes son icke var henne lik. Han bråddes på fadern, och hon fruktade, att han skulle glida henne ur händerna. Hon fruktade detta, därför att mörkret bredde sig tjockt omkring henne, och därför att hon då blev en annan, än när dagsljuset kom. Hon låg och tänkte på, om hon skulle tala till Nils. Men för första gången vågade hon det ej. Någoting växte fram ur mörkret, som hindrade henne, och som hon icke ville se. Därför

låg hon med återhållen andedräkt tyst, till dess att hon hörde, att Nils somnat. Då andades hon ut och beslöt att handla, när det blev dager.

Den första dagen sade Inga Persdotter dock ingenting åt sin son, ej heller den andra eller den tredje. Först den fjärde dagen lät hon, vad hon tänkt, komma till hans vetskap. Det var i mitten av februari, och det var då den lätta snön låg vit över åkrarna, där så många släkten hade arbetat, vilka nu sovo under vintertäcket. Aftonlampan brann med svagt sken, och ljuset föll på Nils gestalt, där han satt vid det stora fällbordet med den nyss tömda tallriken framför sig. Hans händer vilade på bordet, och hans ansikte var tungsint och grubblande. Ljusskenet nådde icke Inga Persdotter, som stod i skuggan, sedan hon rett bädden i ordning, och oavvänt betraktade Nils, utan att han märkte det.

Tigande gick kvinnan fram till spisen och kastade några torra vedträn på de slocknande glöden.

»Kom hit och sätt dig här hos mig, Nils», sade hon.

Mannen spratt till, som om han vaknat ur sömnen. Men som kvinnan sagt honom, gjorde han.

Så sutto moder och son i vinterkvällen och sågo lågorna glida upp över vedträden och mötas i en lång fladdrande låga, som steg mot det mörka. Oljan i lampan var slut, och den började osa. Tyst reste sig Inga Persdotter och skruvade ned veken.

Så sutto de där åter och sågo, hur lågorna fladdrade allt högre. De krökte sig som spetsiga ormtungor av eld, slingrade sig om varandra, sjönko ned i det blåa, vilket darrade kring de svartnade brändernas flamröda glöd, och bakom sig kastade de båda nedhukade gestalterna framför elden stora, brutna skuggor över golv, väggar och tak. Skuggorna voro orörliga som de sittande själva, och dock var det, som om skuggorna ägt liv, och de levande varit döda. Mycket länge sutto de båda så, och när till sist den ena skuggan började röra sig och stiga högre, så att hon skuggade över takets halva bredd, då begynte också Inga Persdotter att tala.

»Jag har tänkt på detta länge nu», sade hon, »ty den tid måste en gång komma, då du skall gifta dig. Du är tjugusex år fyllda, och du behöver en hustru, som sköter om gården och tar vara på ditt. Du kan få många, ty du är ung och ser bra ut, och gården är icke dålig. Du kan få en rik kvinna, om du endast vill. Och här behövs nya penningar i gården. Allting blir år för år dyrare, och ej heller arbetar folket längre så villigt som förr. Därför hade jag tänkt, att du skulle se dig om efter en hustru.»

Nils såg icke upp, när modern tystnade, och han rörde sig icke. Skuggan bakom honom förblev lika orörlig som förut. Han satt och grubblade över moderns ord, och han kunde icke förstå dem. Ehuru han eljest trodde henne i allt, kunde han dock icke nu tro, att modern på allvar önskade detta. En misstanke flög genom hans själ, att modern talat så endast för att frampressa bekännelsen om de hemliga tankar, vilka de sista dagarna plågat honom. Därför ville han känna sig för.

»Vad skulle det då bli av dig?» sade han.

När han sagt detta, undslapp honom en suck. Ty han förstod, att en hustru ensam kunde lyfta från hans skuldror den skam, som tryckte honom. Inga Persdotter hörde sucken och förstod den. Hon ryckte till, så att den mörka skuggan bakom henne rörde sig som i darrning. Men hon betvang sig och svarade:

»Jag får väl gå för mig själv, som jag alltid har gjort.»

Nils vändades, när han hörde modern tala så, och han greps av ångest och medlidande. Det var hans fel, tyckte han, alltsammans. För hans skull satt modern där som en förkastad, och han undrade över, hur hon så lätt kunde släppa honom ifrån sig. Det var nära, att han rest sig upp och sagt ord, som bundit honom för alltid. Men så kom svedan av skamkänslan över honom igen. Och i hans hjärta blev ett stort kallt rum, där han kände sig ensam och måste tänka endast på sig själv. Därinne kände han, att om han ville bli herre över sitt liv, måste han nu tåga. Det fanns en utväg för honom att komma lös från allt detta, som på ett par dagar blivit honom olika mot förr. Modern själv var den, som öppnade honom denna utväg. Han behövde icke ens handla själv i strid mot hennes vilja. Det visste han ju också, att han aldrig förmått. Men förhålla sig stilla och låta henne handla, som hon ville, det kunde han. Så hade han alltid gjort. Blott han så gjorde, skulle allt annat gå av sig själv. Nils höll andan, som hade han varit rädd, att det minsta ljud skulle förråda honom. Vad brydde det honom, vad modern

önskade, när hon ingenting sade? Och som i sömnen genmälde han lågt och fogligt, som hade han givit efter utan att vilja det själv:

»Du gör väl med det, som du vill.»

Då började Inga Persdotter kasta fram planer och nämna namn. Ortens rikaste flickor nämnde hon, räknade över, vad var och en ägde eller hade att vänta i penningar och ägodelar, vägde deras arbetsamhet, duglighet, fågring och goda egenskaper i övrigt. Nils hörde stilla på, och det var honom, som om en ond dröm börjat vika från hans sinne, och hans domnade lemmar vridit sig under en dvallik sömn för att få makt över sig själva och äntligen kunna röra sig fritt.

»Vem vill du helst själv?» sade modern. »Du har väl en vilja.»

»Ingen», sade Nils. »Det gör mig detsamma. Välj du för mig.»

Han vågade icke svara annorlunda eller mera. Ty han fruktade, att vad han än sade, skulle hans röst kunna förråda honom. Och han förstod icke själv till fullo, varför han under moderns ord kände det, som om han blivit lättare till sinnes än förr under hela sitt liv.

Nils satt blott stilla och stirrade in i elden, där flammorna sjunkit ned, och glöden lågo stilla och halvbrustna med små blåa skälvningar över röda lossnande ytor. En kort ensam låga arbetade för att komma upp, sjönk tillbaka i sig själv och dog.

Inga Persdotters ögon voro även riktade mot elden. Men hennes blick var stel, som när människan stirrar in i sig själv. Den ena handen höll hon hårt knuten om sin vita, fasta arm. Hon tänkte som Nils, att en hustru i huset skulle rädda henne, icke från människors dom, vilken hon föraktade, men från en järnhård lag, som hon fruktade. Nils ville hon icke fråga om hans tankar. Hon föraktade sådant, ty hon förstod vad han tänkte ändå och ömkade honom. Trotsig och sluten satt hon där och såg hela sin levnad i ansiktet, obruten och stum.

Glöden lågo röda och falnade, och från golv, vägg och tak hade skuggorna försvunnit. Mörkret slöt sig om de båda, vilkas själar under mörkret och tystnaden kämpade sin första ordlösa strid.

V

Många dagar dröjde det ej, innan det blev bekant i byn, att Nils Tufvesson gick i giftastankar. Detta tystade dock icke, såsom de båda, vilka bodde där, var för sig hade trott, ryktena om den skändlighet, som bedrevs på Möllinge gård. Snarare fingo ryktena därav ökad styrka och spredos vidare. Det såg ut, som om tanken på ett giftermål för Nils givit aningarna vingar och fördubblat misstankarna. Förr hade det gällt en ohygglig sak, av vilken dock ingen mer än de, som den närmast angick, kunde få men. Nu blev det hela en angelägenhet, vilken rörde även andras väl och ve. Det blev fråga om hustrun, som skulle dragas in i detta. Det blev fråga om släkten, som skulle stå den skydda familjen nära. Ryktena om det onda, som skedde på Möllinge, kommo plötsligt att röra hela trakten, och en var, som hade en dotter, syster eller kvinnlig anhörig i giftasvuxen ålder, tyckte sig böra forska i detta för att få klarhet.

Därför fick talet om allt detta otillbörliga ny fart, medan Nils gick omkring på friarfötter. Det värsta i detta var just, att ingen fanns, som kunde säga sig veta något bestämt. Bland de besinningsfulla framhölls detta som något, vilket gjorde, att man måste gå försiktigt till väga och ej döma någon ohörd, ej göra en blott gissning till en avgjord sak. Men bland de övriga, som utgjorde flertalet, gick sagan som sanning, till dess att folk tröttnade att tala därom, och man blev ense, att sådant kunde dock ingen veta. Men fastän man till sist blev ense om detta, stannade dock alltid något kvar: det man verkligen visste om Inga Persdotter. Mycket nog var detta förut. Men under denna tid växte anklagelserna i styrka och mängd. De blevo så många och så svåra, att till sist ingen ville bli i släkt med henne, och oviljan mot den hatade kvinnan blev så stark, att Nils, utan att veta det, vann därpå. Ju mer ont man talade om hans moder, ju mer gott talade man nämligen om Nils. Och till sist började Nils att själv förstå detta. Ty när han under våren fick nej från tre olika hus, där modern friat för honom till dottern, lät man honom öppet förstå, att det var icke honom avslaget gällde, utan modern.

Detta gjorde människor, emedan de trodde, att de på så sätt skulle liksom förmå Nils att hålla sig ifrån Inga Persdotter, vilken alla ansågo som hans onda ande. Beskedliga människor, som trodde sig handla klokt, läto honom veta detta. De läto honom veta, att alla fruktade hans mor, och att ingen kvinna ville komma i ett hem, där hon städse skulle gå som den härskande.

Nils tänkte länge över detta, och det grämde honom svårt. Åter tyckte han, att modern fick lida för hans skull. Och en vårdag, när solen stod blank på himmelen och lärkorna virrade högt upp och fyllde luften med kvitter, kom han emot Inga Persdotter, som stod i den öppna dörren utåt trädgården, och sade:

»Det är inte värt, att vi tänka på detta giftermålet längre. Det är bäst, att vi låta allting vara, som det är.»

När han sade detta, tänkte Nils ej längre på, att modern var den, vilken först drivit honom till giftermålet. Det föreföll honom i stället, som om dessa ord skulle göra modern glädje, och att hon borde förstå honom. Detta sista gjorde hon också, mer än vad Nils velat. Ty hon utbrast genast:

»Du tror, att jag låter bekomma mig, av vad alla dessa prata. Jag förbannar dem, gör jag, och jag spottar på dem. Som djävlar ha alla varit mot mig, sedan jag här satte min fot. Men de röra mig icke. Deras tal kan ingen skada, och vad intet öga sett, det vet heller ingen.»

Nej, förstod honom gjorde Inga Persdotter, och Nils behövde aldrig fråga henne, om hon visste, varför ingen kvinna ville bli hans hustru. Men Inga Persdotter var sådan, att om hon provat sätta en sak igenom, och någon motarbetade hennes önskan, då reste sig hennes vilja i trots, och då blev, även det hon innerst icke önskade, till ett mål, som hon måste nå, om också allt inom henne skulle brista. Varför hon ville det, visste hon då icke längre. Hon visste blott, att hon ville, och hon, den eljest klarsynta, blev blind, och vad hon strävade att vinna blev till ofärd. Därför fortsatte hon, då Nils stod stum och ej kunde svara henne:

»En hustru ska du ha, om jag också ska söka henne i månen. Hon ska vara vacker och rik, arbeta ska hon kunna, och det ska hon också få. Ty jag behöver inte gå hela mitt liv och släpa ut mig. De känner inte mig, alla de, som prata, och inte du heller, kommer det mig för.»

Hon teg en stund, och hennes ögon blinkade mot solen.

»Ser du oxen där?» sade hon och pekade ut på åkern. »Drängen kör honom, och oxen är två gånger starkare än han. Varför låter han köra sig? Därför att han låtit sig tämja och inte förstår bättre. Jag förstår bättre, och jag låter inte köra mig, dit jag inte vill. Men köra andra kan jag. Och det ska jag också göra – för din skull, efter du inte förstår den konsten själv.»

Så talade Inga Persdotter, och spänstig och späd gick hon förbi sonen och ut på åkern, emedan hon sett, att drängen ej satte plogen nog djupt.

Men inom sig tänkte hon något, som hon ej sade. Inom sig led hon av en marterande fruktan, vilken pratet och avslaget väckt. Allt syntes henne omöjligt, om ej Nils fick en hustru. I mörkret kom rädslan över henne, så att hon icke kunde tänka som förr, rädslan, att en gång upptäckten skulle komma. På sista tiden hade Inga Persdotter börjat ligga vaken om nätterna. Det var avslaget på sonens giftermålsanbud, och allt vad därmed stod i samband, som höll henne vaken. När hon låg så, tyckte hon sig kunna höra hela socknens män och kvinnor tissla och tassla om henne, och hon visste alltför väl, varom de talade. Då kunde hon se, hur de alla en dag liksom skulle få rätt emot henne. Hon tyckte, att alla tjöto som vargar, vilka fångat ett byte. Och bytet var hon själv. Hon tänkte på domstolen, och hon tänkte på fängelset. Onda ord fruktade hon ej, rättvisa domar ej heller. Men kroppens plågor fruktade hon, ensamheten, visste hon, var full av fasor, och tanken på ensamhet i mörker gjorde henne vanvettig. Dessa tankar stodo som spöken kring hennes bädd och det var andra människors handlingar och ord, vilka manat dem fram.

Men när hon talat vid Nils, sken solen. Och då var Inga Persdotter modig. Blott inför det, som ingen kunde se, blev hon liten och rädd.

VI

Tre mil söder om Möllinge ligger Kvarnbo. Det är en rik bygd, och där bo många välhavande bönder. Där bodde ock en man, som hette Hans Niklasson. Han var liten till växten och mager, hade rött hår och ett fräknigt ansikte, där skägget endast växte under hakan. Hans ögon voro kvicka, gråa och glada, och hans mun lyste muntert, satt som ett tvärstreck över den korta hakan.

Han for ofta runt i bygderna, och vad han levde av, visste ingen. Han påstod, att han ägde ett hus, samt att till det huset hörde en täppa, och han brukade tala därom, när brännvinsflaskan kom på bordet, och han bjöd flickorna giftermål. Hans Niklasson var gammal ungarl, sade han, lös och ledig till äktenskap, och när han druckit, ville han gifta sig, med vem som ville hava honom. Men varken av huset eller täppan kunde han leva, det sade alla, som besökt Hans, något hantverk idkade han icke heller, och det han förtjänade på att byta klockor, räckte väl icke heller stort. Och emedan alla visste, att han aldrig skulle gifta sig, fick Hans spenamnet Hans ungarl. Därför togo också flickorna aldrig hans giftermålsanbud på fullt allvar, utan de nojsade med honom och svuro honom trohet på lek, och om en flicka var mycket munter och ville gäckas med andra, kunde det hända, att hon lät Hans Niklasson kyssa sig. Ty så litet skadade ingen, och med Hans kunde en flicka utan fara tillåta sig sådant.

Men kom Hans Niklasson till en gård och på fullt nykter kaluv gjorde en flicka giftermålsförslag för någon annans räkning, då kan det nog hända, att man lyssnade till honom med mera allvar. Många voro de män och kvinnor, som Hans fört samman inför altaret, och många voro de män, vilka själva saknade tategåvan, men fått hjälp av honom. Själv plägade Hans säga, att han i det fallet gjort mer än någon präst sedan Adams tid. Ty tategåva det hade Hans Niklasson, och att gå folk tillhanda som mellanman, vare sig det gäller kärlek eller andra affärer, där gods kan vinnas, det är nog ett yrke, som föder sin man.

Knappt hade Inga Persdotter fått det tredje avslaget för sin son, förrän Hans Niklasson en dag som av en händelse kom inkörande på Möllinge gård. Knappt hade han kommit in i stugan, förrän han lockade fram brännvinsflaskan, och knappt hade brännvinsflaskan kommit fram, förrän Hans slog Nils på knäna och frågade, om han inte tänkte gifta sig.

Nils såg betänksam ut och svarade varken ja eller nej. Men Hans ungarl satt där med glaset framför sig och en slocknad cigarrstump mellan tummen och pekfingret. Så slog han näven i bordet och ropade, så det sang i rummet:

»Nämndemans Elin i Kvarnbo, det vore en flicka för dig, Nils!»

Inga Persdotter kom fram från spisen, när hon hörde namnet. Hon kände det väl och visste, att det betydde både gods och heder. Men Nils blev röd, när modern kom, och såg trumpen ned.

Hans ungarl märkte nog, att Inga Persdotter lyssnade på hans ord, men han låtsade om ingenting, utan fortsatte att tala, som om han talat endast till Nils. Han berättade om Elins far och mor, hennes syskon och hela hennes släkt, beskrev hennes ögon och hår, växt, hy och sinnelag, men mest uppehöll han sig vid, hur arbetsam och duktig hon var, och hur mycket hon en gång skulle få i arv efter fadern.

Då steg Inga Persdotter fram, såg stint på Hans Niklasson och sade:

»Far du med prat nu Hans, eller menar du något?»

Hans ungarl svor vid sin själs salighet på, att han menade allvar. Då ville Inga Persdotter, att han skulle svära vid något bättre. Ty hon blev vid lynne av hans ord, och då tyckte även hon om att lyckla.

»Jag skall väl svära vid din själ då», menade Hans ungarl.

Men då blev Inga Persdotter mörk, och Hans, som genast såg, när det var ugglor i mossen, vände skämtet i allvar och svor som hon ville.

»Så visst jag här lever, och Gud vill», sade han.

Då lät Inga Persdotter sig nöja, och när en stund gått, sade hon:

»Gör du det, Hans, skall du inte ha gjort det för intet.»

Och när Hans ungtkarl gick, stack han mellan västfodret en sedel, vilken han fått som handpenning.

Nils hade hela tiden ingenting sagt. Men när Hans ungtkarl var utanför dörren, såg han upp på modern, som om han velat säga något, men reste sig i stället och gick långsamt ut.

All luften var full av lärkornas kvitter. De syntes icke för solens strålar, som brände mot nedgången. Men de hördes som ett surr av jubel och klang, från jorden ångade det varmt, och ur trädens knoppar brusto de första blekgröna bladen. Nils gick genom trädgården ända fram till staketet. Där ställde han sig tyst och stirrade länge mot solen. Genom rutan följde Inga Persdotter honom med ögonen, och när hon såg honom stå där så orörlig, som om han stelnat, blev hennes ansikte mörkt.

Folkets fädra

I

Kvarnbo låg långt bort ifrån Möllinge, så långt, att de värsta ryktena om Nils Tufvesson och hans moder aldrig hunnit dit.

Nämndeman Ola Persson i Kvarnbo var sin ords främste man, och han hade blivit det, därigenom att han var både en dugande man och en rätttrådig. Till honom vände sig alla, vilka sökte ett gott råd, för alla hade nämndeman tid, och ingen kunde säga, att han vänt sig till Ola Persson, utan att få stöd för sin vilja, och mera klarhet i det, varöfver han grubblade. Nämndemans hår var gråsprängt, tätt och mörkt, och med det gråa skägget under hakan och de ljusa, klara ögonen liknade han lika mycket en skeppare som en bonde. För allt fann han tid, och utan att han själv syntes veta det, var han alltid den, som styrde. När han var trött, talade Ola Persson gärna om, att det var en olycka, att han, som hade så mycket om sig, alltid fick mer och mer. Allt skulle han bestyra, alldeles som klockarefar. Men när någon annan försökte lyfta någon del av arbetsbördan från Ola Perssons starka skuldror, blev han själv liksom orolig. Och innan någon kunde säga, huru det tillgick, hade nämndeman tagit tömmarna i egen hand och på sitt lugna, raska sätt klarat det hela. Dock var han icke sådan, att socknens angelägenheter hindrade honom från att sköta sin gård och sitt hem. Som en husmor visste han besked om alla de sysslor och detaljer, vilka bilda det inre i ett hems skötsel, och om han lämnade allt, vad därtill hörde, åt sin hustru, kom detta icke därav, att han ej skulle kunnat taga äfven denna del av dagligt arbete och omsorg på sig, utan emedan han var en rättvis man och ville, att ingen skulle se hans hustru öfver axeln. Därför lämnade han åt hustrun, vad henne tillhörde och lät henne aldrig ana, att han ibland önskade hustrun något mera av den klarhet och den driftighet, som utmärkte honom själv. Men sin gård skötte han, som han skötte bönderna i socknen, och det fanns intet, vilket där skedde, som undgick hans blick.

Emedan Ola Persson själv var sådan, att man måste se, var han satt eller stod, och höra på hans ord, så ofta han talade, lade man föga märke till hans hustru. Tyst och sakta kom Sara Persson och gick, och i tysthet tjänade hon sin man och gjorde, så långt hon det förstod, allt så, som hon trodde, att han ville. Detta märkte nog aldrig Ola Persson. Ty han var städse upptagen av sitt och van, att alla fogade sig efter honom. Men han var god emot sin hustru, därför att hon skötte hans hus, skänkte honom glädje i ungdomen, då hon var välväxt och späd, samt därtill givit honom fyra barn, vilka alla gjort honom glädje. Mera begärde Ola Persson icke av sin hustru, och mera ger också sällan någon kvinna. Det bästa, livet skänker, är också gott nog.

Men med all den kraft att handla, som utmärkte Ola Persson, och allt det vädde han utövade öfver andra, var han dock ingen högmödig man. Från högmödet och dess kyla skyddades han, därigenom att han, så kraftig han än föreföll, innerst var vek till sinnet. I likhet med många av dem, vilka ha svårt att kläda sina känslor i ord, hade den myndige nämndemannen lätt att bli rörd och lätt att darra på rösten, emedan gråten mot hans önskan ofta ville tränga sig fram i hans hals. Detta skedde, när någonting, som rörde hans närmaste, skulle avhandlas, eller ock, när någon gång talet kom att vända sig kring livets och dödens stora frågor, inför vilka väl sällan en människa står kall.

Som mången olärd, vilken gärna tänker själv, var Ola Persson icke blott en handlingens man, utan äfven en grubblare, och när han satt ensam på sin förstugukvist eller gick omkring på sina ägor, då hade han från ungdomen vant sig att tänka öfver sitt eget liv och deras, som stodo honom nära. Därifrån kom han på sitt vis att tänka äfven på allt det, som rör oss människor alla lika nära, och någon enda gång, när han satt i samtal med en man, till vilken han vågade tala, yppade han något av allt det, som i ensamheten upptog hans tankar. Vad som då mest sysselsatte Ola Persson var städse, att han fann sig själv liten och allt, som skedde i världen, märkligt och stort. Ingen, som såg nämndemannen i livet,

skulle hava trott detta. Blott vid tysta högtidstimmar i livet kom sådant över hans läppar. Men när Ola Persson då tillät sig själv att tala, blev han en helt annan man, än när han lugnt och klart ledde andra till rätta i yttre ting eller förde ordet på sockenstämman. Inför sådant, som låg högre än det vardagliga, där kände Ola Persson sin egen otillräcklighet, och han inledde gärna sitt tal med: »sådant förstår ju icke jag». Då blev han fåordig och skygg, och emedan han kände sin egen otillräcklighet så starkt, och hans sinne var vekt, blevo hans ögon lätt fuktiga och hans röst darrande. Det var nämndemannen en självklar sak, att han i sådana ting aldrig kunde komma längre än till en blygsam undran. Men så starkt och så rikt kände han det lilla, han vid sådana tillfällen sade och tänkte, att han dock alltid meddelade andra intrycket av, att det liv, han levde, var rikt. Sina barn hade han aldrig kommit nära, endast emedan han älskade dem så högt, att han svårligen förmådde tro, att de skulle kunna återgälda, vad han själv kände för dem. Icke ens i sina drömmar hade han begärt sådant. Han såg barnen växa upp, lämna hemmet och sätta bo, och han kom dem aldrig närmare än andra främmande.

Också över sådant kunde Ola Persson grubbla, men han vande sig vid att vara nöjd med det som var, då han såg, att det icke kunde ändras. Skygg som han blivit och ovan vid att visa sina känslor, hade han heller aldrig kunnat smeka barnen, och med åren hade denna skygga återhållsamhet blivit honom en sådan vana, att han aldrig ens kunde tänka sig en ändring däri. Dock skulle det glatt honom, om någon av hans döttrar en gång kommit och smekt hans hår. Men det föll icke nämndemannen in, att om barnen avhöllo sig från sådant, detta kunde bero på, att han själv vant dem därvid.

Två av döttrarna hade emellertid redan kommit i eget bo, och endast den tredje, Elin, gick ogift kvar och väntade den dag, då även hon skulle lämna hemmet. Elin var lång och smärt, starkt byggd, hade brunt, tjockt hår och var vacker och finlemmad. Glada och varma voro hennes ögon, ljusst och varmt hennes leende. Vackrare än systrarna var hon, och hennes förstånd var bättre än deras. Hon var icke den yngsta, utan den andra i ordningen, och hennes yngsta syster hade blivit gift före henne. Alla tyckte, att då hon var två och tjugu år, var det hög tid på, att även Elin blev gift. Och mången undrade över, att den rike Ola Perssons dotter så länge gick ogift.

Detta kom därav, att Elin Olasdotters i mycket icke var andra kvinnor lik. Bland de sina bråddes hon mest på sin fader. Som han gick hon skygg och instängd i sina egna tankar, och det, som rörde hennes eget känsloliv, röjde hon icke. Som fadern var hon i allt öppen och hjälpsam, när andra behövde henne. Rask och oförtruten var hon i sitt arbete, och ingen förstod sysslor och människor lättare än hon. Men liksom fadern kände hon sig själv liten, och hon kunde därför aldrig tro, att det var sant, när hon hörde människor säga, att hon såg något ut. Emedan Ola Persson icke visade någon yttre vänlighet mot sina barn, gjorde hans hustru det icke heller. Ty Sara Persson följde sin man i allt, och som mannen själv gjorde, trodde hon, att han också ville hava det. Därför hade Elin aldrig mottagit en smekning av sina föräldrar, och när hon var tjugutvå år, visste hon ej vad en kyss ville säga. Av tjänstefolket hade hon någon gång hört talas om sådant, men vad hon då hört, fyllde henne med en sådan känsla av skam, att hon aldrig vågade fråga mer.

Elin Olasdotters levde därför icke helt som andra kvinnor. På sidan av livet levde hon, och hennes värld var drömmens. Där såg hon allt, vilket rörde henne själv, allt det, som en dag skulle komma, hon visste icke hur. Hennes dröm diktade för henne om kärleken och om den man, hon en gång skulle älska. Men vad drömmen diktade, förtrodde hon ingen. Ensam och tyst gick hon sin väg, och hon undvek allt, som gjorde hennes väninnor glädje. När hon hörde dem tala om gossar, nöjen och dans, satt hon tyst och lyssnade undrande, hur någon kunde tala om sådant. Och då hennes sinne var rent och hennes kropp sund, blev hon ungmö och kvinna utan övergång nästan, och även hennes sinnen slumrade, emedan intet hade väckt dem. Just därför att hon var så oberörd och liksom ingenting ville veta, fanns det också något hos henne, som höll männen borta. De sågo henne och närmade sig först, men då intet gensvar kom, gingo de henne till sist förbi, undrande över, att hon icke var som de andra.

Men längtade gjorde Elin, och aldrig hade hon tänkt, att hon skulle dö ogift. Drömmarna hade lärt henne det, och fastän hon knappast visste, vad hon själv önskade, längtade hon att finna en man, som hon kunde hålla av. Hela världen, tyckte hon, blev öde, om hon en gång skulle behöva uppgiva

detta hopp. Elin kunde tänka på sin mor och på sin far, och hon visste, att fadern var för henne allt och modern intet. Hon lät i inbillningen alla män och kvinnor, hon kände, träda fram för sin blick, och alltid stod det för henne så, att vad en man var, det kunde en kvinna aldrig bliva. Liten kände hon sig, när hon drömde sig en man att älska, och aldrig kände hon sig mera lycklig än då. Ty en sådan man ville hon finna, en sådan, som hon ej kunde få ord för att beskriva, men som mötte henne i drömmen. Mot honom skulle hon alltid vara öm och god, och han skulle kyssa henne, som ingen förut hade gjort. Elin undrade, om han skulle vara hårdhänt mot henne, och om det skulle göra mycket ont. Men hon ville fördraga det, om hon blott kunde få älska, och för varje man, som hon sett närma sig henne, undrade hon, om det ej skulle vara henne möjligt att hålla av just honom. Var gång hon märkte, att hon icke kunde, sörjde hon bittert, och inom sig såg hon klart, att måste hon leva länge så, utan någon att älska, då var hon icke duglig till något. Då ville hon hellre dö. Tyst och stilla växte denna tanke samman med allt, vad hon önskade sig eller hoppades av livet. Fick hon ingen att älska, ville hon dö. Och hon grät tunga tårar för sig själv vid tanken på, att ingen skulle sörja henne.

Sin far höll hon av mera än andra människor, men emedan hon fått hans sinne i arv, trodde hon aldrig, att han hyste någon större ömhet för henne.

Sådan var Elin Olasdotter, när hon en dag vid midsommartiden mötte Hans Niklasson, och denne utan vidare förberedelser framkastade sin fråga, om jungfru Elin ville komma hem till honom en dag, så skulle han visa henne hennes man. Hans Niklasson svor på, att vad han sade var sant, och att hon kunde lita på hans ord. Och Elin Olasdotter gjorde honom till viljes och kom. Hon gjorde detta, utan att mena något allvar därmed, och hon tänkte icke vidare över sitt förhållande, när hon en lördagsafton tog vägen över ängarna till Hans ungarls stuga. Då såg hon för första gången Nils Tufvesson.

Elin började bliva eftertänksam, först när hon anade, att det var mera allvar i detta, än hon trott, och när hon satt i stugan, och Hans Niklasson reste sig upp och gick ut, lämnande de båda unga ensamma, då kände hon som en tryckning för bröstet och önskade, att hon vore långt därifrån. Men Nils rörde sig icke från stolen, där han satt. Kraftig och stilla satt han, som han suttit, han flyttade sig icke närmare för att omfamna Elin och sade henne intet av allt det, som unga män brukar säga till flickor. Ej heller såg han på henne, mera än han hade gjort, innan de blevo ensamma. Han yttrade blott några alldagliga ord, vilka han måste säga, för att tystnaden ej skulle bliva för tryckande, och han såg lättad ut, när Hans ungarl om en stund inträdde. Men just detta tyckte Elin om, ty det gjorde henne liksom tryggare. Och när hon gick ensam hem, var hon tacksam, för att Nils icke gjorde henne sällskap.

Vad som skulle följa på denna dag, visste Elin Olasdotter icke. Men ehuru ingen talat ett ord om giftermål, kände hon sig dock bunden. Oupphörligt såg hon framför sig den storväxte mannen med den tungsinta blicken under de underliga ögonlocken, vilka skuggade så djupt ner. Elin trodde, att det var hennes dröm, som tagit gestalt. Och inför denna tanke överfölls hon av en underlig rysning.

Var det möjligt, att han hade kommit, han, som hon väntat så länge?

Som Elin gick vägen fram stannade hon, och ännu en tanke slog ner i henne:

»Skulle detta vara kärleken? Detta, att hon kände sig så beklämd, så rädd, så fylld av en förutänning som om något rysligt, vilket hon gick till mötes?»

Elin kunde icke reda sina tankar. Mer och mer tyckte hon, att vad som skett liknade hennes dröm. Därför gick hon bort från vägen och inåt ängen, där lönnarna gävo skymning under unga, ljusgröna löv. Där satte hon sig ned, och hela hennes själ var i uppror. Hon visste ingenting. Platt ingenting visste hon om det, vilket hon nu kände sig skola gå till mötes. Varför hade ingen sagt henne något? Och varför hade hon aldrig kunnat fråga? I tyst ångest satt hon och lyssnade inåt på sig själv, som hade hon hoppats, att ur djupet av hennes själ skulle ett svar komma. Men svaret kom ej. Hennes instinkt sov, och själv kunde hon icke väcka den.

Då såg hon åter den främmande mannens blick. Den var så instängt sorgsen och på samma gång så blid, att Elin tyckte sig börja förstå. Hon tyckte, att den berättade, hur han var ensam som

hon, ingen hade varit honom god, ingen hade givit honom en smekning. Inbunden och tyst hade han blivit, emedan han längtade efter någon att älska som hon. Ur denna tanke brann som ett ljus, vilket lyste upp i hennes mörker. Hur skulle det vara, om denne främmande man lutade sig ned över henne? Skulle hon icke sträcka ut sin hand och smeka hans hår? Som Elin tänkte så, blev allt henne så nära, som hade det underbara redan skett. Då stockade sig blodet kring hjärtat och hennes kinder brunno. Hon steg hastigt upp, och vred på sig själv och sina egna tankar, gick hon vägen hemåt med så snabba steg, som ville hon fly någon.

Tyst och stilla skrider livet fram för de människor, vilka leva inåt. Tyst och stilla fullbordas deras öden, utan att någon synes ana, det som sker. Elin kände detta, och hela natten låg hon vaken, kämpande med en underlig fruktan, att hennes framtid, utan att hon visste huru, nu var bestämd. Hon kände, att om Nils begärde henne, skulle hon aldrig kunna säga nej. Men hon trodde dock ännu icke, att hon älskade honom.

II

Under de närmaste dagarna tänkte Elin Olasdotter dock icke mycket på denna tilldragelse. Hon var glad, att allt hade gått så lätt över, och undrade i sitt stilla sinne, hur hon kunnat taga allting så allvarligt. Men några dagar senare kom Ola Persson in i köket och bad att få tala med sin dotter. Elin följde honom ut, och genom förstugudörren, som stod öppen, såg hon, att Hans Niklasson gick bort ifrån gården. Med ens förstod hon allt och blev kall och stel.

»Hans Niklasson har sagt mig, att Nils Tufvesson i Möllinge önskar dig till sin hustru», började fadern.

Och som alltid, när han nämnde något av stor vikt, darrade hans röst.

Elin hade helst velat springa bort och gömma sig. Så hjälplös kände hon sig inför det, som nu skulle komma. Men hon vågade icke visa, hur upprörd hon var. Därför stannade hon kvar, och då hon trodde, att fadern väntade, att hon skulle svara något, sade hon sakta:

»Jag har hört det.»

Ola Persson hostade och tog sig om skägget. Han höll mera av Elin än sina andra barn. Ty han visste, att hon liknade honom själv mest. När han nu såg dottern stå nedböjd framför sig och hörde, att hon hade svårt för att tala, tyckte han, att det icke skulle vara lätt att gifta bort henne och mista henne i hemmet.

»Jaja», sade han därför. »Det måste ju så vara. Någon gång skall väl du få ditt eget, du som andra.»

När han sade detta, tänkte han på, om han icke skulle sträcka ut sin hand och klappa dottern på axeln. Men han kom sig icke för, och emedan han icke ville visa sin rörelse, gjorde han sin röst hårdare, än han ville när han frågade:

»Har du något emot, att Nils kommer hit en dag och talar vid dig?»

Elin såg upp, och i faderns röst tyckte hon sig höra en förebråelse över, att hon ännu icke var gift. Hon trodde, att han ej längre ville behålla henne hemma, utan helst önskade henne bort, och då tyckte hon, att om det så var, kunde hon aldrig stanna hos sina föräldrar. Nu hade Elin glömt sina drömmar, nu såg hon blott verkligheten, så mycket hon av den förstod. Hon rätade upp sig och såg fadern i ögonen. Så väl dolde sig båda för varandra, att ingen anade, vad den andre gömde.

»Han må gärna komma», sade hon.

Då nickade Ola Persson långsamt, vände sig om och gick in till sin hustru. Där talade han om, vad som hänt, och de båda makarna räknade över, hur mycket de skulle kunna giva sin dotter i hemgift.

Men Elin gick upp på sin kammare, som låg på vinden, och stängde sig inne. Där satt hon och såg ut genom det lilla fyrkantiga fönstret, hörde fåglarna sjunga och såg på äppelträden, som ännu stodo i blom, emedan våren kommit så sent. Varför såg hon icke allting i dag så, som hon förut hade gjort? Varför gladdes hon ej, att hennes önskan fyllts och hon äntligen fått någon, som hon kunde älska? Allt detta var som struket ur hennes själ, och Elin tänkte blott med ångest på, huru svårt det skulle bli att lämna denna omgivning, som hon kände så väl, och komma ut ibland främmande. Det kom henne för, som hörde hon icke hemma på någon annan plats än just här. Och det blev henne så bittert, att ingen fanns, som nu ville hålla henne kvar. I den gamla askens stam, som var ihålig, såg hon starhonan flyga ut och komma tillbaka. Hon kunde se något röra sig därinne i mörkret, och hon visste, att det var ungarna, som gapade efter mat. Men de skulle också bli stora, flyga ur bot och hjälpa sig själva. Sedan skulle ingen sakna dem. Så underligt allting kunde vara för människor, tänkte hon, så underligt ensamt. Då hörde hon något, som kom henne att lyssna. Vad var det? Det kom långt bort ifrån ängen. Det var göken, som gol. Det var i norr, och det betyder sorg. Det skrämde henne ej. Hon tyckte blott, att det passade så väl, till vad hon nu kände. Och hela tiden tänkte hon på, att fadern säkert ville, att hon skulle bort ur hemmet. Eljest hade han icke talat så kort och skarpt.

Men när hon sedan samma dag talade vid modern, sade Elin, att hon var nöjd, och att hon trodde allting skulle bli bra.

Så blev det avgjort, att Elin Olasdotter skulle gifta sig, och dock var det ingen, som av hjärtat önskade detta mer än Hans ungar, vilken fick penningar därför både av Inga Persdotter och nämndeman Ola Persson. Ty så leker livet stundom med människorna, och det ser ibland ut, som om allt samverkade, blott för att det, som är förut bestämt, skall gå i fullbordan. Men allt det, som sker, se vi människor aldrig, och blott litet veta vi.

Nils Tufvesson kom en dag, det var midsommar, och säden stod grön. Han kom åkande för egen häst, och när han steg in i huset, undrade Elin, hur det kunde vara möjligt, att hon så genast kände, att honom hörde hon till.

Han stannade endast en dag. Men då blev det bestämt allt, vad Elin skulle föra med sig i boet. Det var kläder och linne, sängkläder och en myckenhet möbler. Så var det ett tusen femhundra kronor, som Nils Tufvesson skulle erhålla för att därmed lösa ut sin moder ur boet. Dem erbjöd sig Ola Persson att strax betala, men Nils Tufvesson förklarade, att därmed fick anstå, emedan han för tillfället icke var i behov av penningar.

Under allt detta kände sig Elin nöjd och glad. Hon fann, att allt var, som det borde vara, och det var henne en lättnad att veta, att hon icke längre behövde ligga sina föräldrar till last. Även var hon dem tacksam, att de sörjde för henne så väl, och då hon icke ville tänka ont om någon, sade hon till sig själv, att det säkert icke var mer än rätt, om hennes föräldrar nu önskade henne väl gift. Ty ingen kan finna sig i att för beständigt få försörja fullvuxna barn. Nils Tufvesson tyckte hon om, och hon var honom tacksam, för att han lämnade henne ifred och så litet talade till henne. Blott när de blevo ensamma, kände sig Elin beklämd. Då föreföll det henne, som om Nils liksom blev en annan, och hon önskade sig långt bort.

På sensommaren skulle Elin enligt gammal sed besöka sitt blivande hem, så att hon icke efter bröllopet skulle komma dit som en främling. Nils Tufvesson kom själv och hämtade henne. Han hade ett vackert åkdon, och det var förspänt med två hästar.

Under vägen hände det, att den ena hästen blev skrämmd och var nära att falla i sken. Den andra blev också orolig och föll in i galopp. Elin blev då rädd. Ty hon kunde aldrig sitta lugn, när hon åkte efter oroliga hästar. Så länge faran stod på, behärskade hon sig, men när allt var över, och hästarna åter stillsamt travade vägen fram, började hon gråta, emedan skrämselfen fick makt med henne efteråt. Utan att tänka på, vad hon gjorde, flyttade hon sig närmare Nils och lade sin hand på hans arm, emedan detta lugnade henne, så att hon åter kände sig trygg. Men som hon satt så, blygdes hon över, vad hon hade gjort, och hon kom att tänka på, att Nils ännu icke hade vidrört henne. Hon kände, att hon blev röd, och full av blygsel tog hon bort sin hand och flyttade sig ifrån honom. För första gången önskade Elin, att Nils skulle lägga sin arm om hennes liv; och när han det icke gjorde, vågade hon icke längre se på honom. När hon till sist förstulet vände sin blick åt sidan, såg hon, att Nils satt där och såg stelt framför sig, samt att hans ansikte var grått och vitt.

Då steg inom henne en flod av ångest, så stark, att hon tyckte den ville dränka henne. Så satt hon, utan att veta, varför hon blygdes, och varför en sådan vanda plågade henne, ända till dess att Nils pekade framåt med piskan och sade: »Nu är vi hemma.» Då såg Elin på Nils och märkte, att hans ansikte åter fått färg och blivit lugnare, och hon var honom tacksam, därför att han log mot henne, när han sade detta.

Den långa färden och allt vad hon därunder tänkt och känt var med ens borta som en dröm, vilken flugit förbi. Här låg gården, och bakom sträckte sig slätten vid med avmejade åkertegar. Nu rasslade vagnen in över stenarna i inkörsporten, ljudet blev dovt under det trånga valvet, och en av hästarna gnäggade mot stallet. Elin såg brunnen, fläderbusken och solen, som föll över gårdsplanen, hon hörde en röst, som önskade henne välkommen, och kände, att någon tog henne i hand. Men Inga Persdotter såg hon icke, förrän hon satt i den fina soffan inne i kammaren och fått överplaggen av sig.

Sedan det blev bekant, att Elin Olasdotter skulle gifta sig med Nils Tufvesson i Möllinge, hade många talat med Elin om den blivande svärmodern och hennes rykte. Mer än en hade också varnat henne därför och sagt henne, att så länge en sådan svärmoder styrde i hennes mans hus, skulle hon icke få många glada dagar. Nu satt Elin och såg framför sig denna kvinna, vilken hon lärt sig frukta, redan innan hon sett henne för sina ögon. Hemskare och hemskare blev det henne till mods, och hon tyckte sig höra en röst inom sig viska:

»Gå, gå genast, innan det blir för sent.»

Men fast hon hörde detta, satt Elin som fastnaglad vid stolen och kunde icke tala. En isande fruktan hade förlamat hennes lemmar.

Inga Persdotter satt stram och betraktade sonens blivande hustru, och hon kunde icke dölja sitt ansikte. Hon betraktade den unga kvinnan från huvud till fot, hon såg, att hon var fyllig och välskapad, att hennes barm var ung och hennes höfter mjuka. Hon såg, att hennes drag voro milda och ljusa, håret mjukt och lent, och att hon väl kunde göra en man lycklig, vinna och behålla hans kärlek. Allt detta såg Inga Persdotter, medan hon tigande satt och inför den unga kvinnan kände den ålderns vanmakt, vilken hon fruktade. Då kunde hon icke tämja sin natur till tystnad och ro. Allt som levde och brann inom henne kom i uppror, och hon mindes ej längre, hur hårt hon arbetat och stritt, för att denna kvinna en gång som sonens hustru skulle träda innanför hennes dörr. Utan att besinna sig reste sig Inga Persdotter upp och gick fram till fönstret, endast för att slippa se. Och när hon hörde sonens långsamma steg i köket, gick hon utan att säga ett ord förbi Elin och ut ur kammaren. Dörren läste hon efter sig i lås, och Elin kunde genom den stängda dörren höra, hur Nils och den andra talade med varandra. Hon hörde också, att Inga Persdotter höjde rösten, och att sonen försökte tysta henne.

Länge satt Elin så ensam, och hon kände sig rädd, som om hon setat ute på en kyrkogård i kolmörkret. Hur länge hon satt så, visste hon ej, men det måtte ha varit länge, ty när dörren åter öppnades, märkte hon, att solfläckarna på golvet hade flyttat sig. Men därute avgjordes Elins öde, ty där gick Inga Persdotter sin son till mötes och lade sin hand på hans arm.

»Tyst», sade hon, när hon kom ut. »Tyst och hör på mig.»

Hon sade så, oaktat Nils ej hunnit öppna sin mun, och hon fångade hans blick med sin och tvang honom att lyssna.

»Hon är vacker, kvinnan, som du valt dig», sade hon, »och hon kommer att dåra dig.»

Nils stammade och ville draga undan sin arm.

Men modern höll honom fast, och hela hennes gestalt skälvde, fastän hennes stämma ljöd säker.

»Har du rört henne?» sade hon rått. »Svara mig, har du rört henne?»

Nils försökte vika undan för moderns blick och han kände, som om något inom honom domnade och dog. Men inför den blick, som så länge tvungit honom ned under sig, kunde han ej längre hålla sig själv upprätt. Allt vad han hoppats och tänkt ramlade plötsligt under hans fötter, och skammen, som han hoppats undgå, var åter över honom. Nils förstod, att allting måste förbliva, som det var, och han såg, att för honom ingen räddning fanns. Han gav upp hela sitt liv, när han svarade nej, och i samma ögonblick tyckte han, att han aldrig velat något annat.

Inga Persdotter såg, att han talade sanning, och hon släppte hans arm.

»Svär mig», sade hon, »att så länge jag lever, skall du ej komma henne närmare, än du gjort.»

Nils stönade av fruktan och smärta, och hans panna blev våt av svett. Så oförberett kom detta över honom, så meningslöst häftigt, att han tyckte sig som väckt ur sin sömn, när elden satt i väggarna. Han vred sig för att komma loss.

Men Inga Persdotter fortfor:

»Svär mig det vid den levande Guden och vid din syndiga själ. Ty så visst jag lever – eljest går det varken dig eller mig väl.»

På ett ord av Nils sänkte hon rösten för att ej höras in i kammaren, och hon hämtade andan, som om hon sökte efter ord, nog starka för att passa till den ed, hon krävde, och det brott, den innebar.

»Svär det», sade hon, »eljest sätter jag i denna natt eld på gården och hänger mig själv, så att allting får ett slut. Du vet, att jag kan det, och att jag alltid gör, som jag sagt.»

Då svor Nils den ed, hans moder krävde, vid den evige Guden och vid sin fattiga själ. När han gjorde så, böjde sig hans knän under honom i skräck, och han kände det, som om han försvurit sig åt djävulen.

Men Inga Persdotter log åt hans skräck, och när samtalet var slut, öppnade hon lugnt dörren till kammaren och bad den blivande sonhustrun komma ut och dricka kaffe med sin fästman.

Sådant var det första sammanträffandet mellan dessa tre.

I tre dagar stannade Elin på Möllinge gård, och var dag som gick, tyckte hon, att tiden stod stilla, och att hon själv i stum ångest ropade efter hjälp. Men gå bort kunde hon lika litet som låta någon av de andra ana, vad hon led. Trygg kände hon sig först, när hon åter satt i vagnen och var ensam med Nils. Men när Möllinge gård försvunnit bakom backen, där pilarna stodo i rad, sträckande sina blekgröna grenar mot den blåa augustihimmelen, då lovade Elin sig själv, att berodde det på henne, skulle hon aldrig återvända. Förr ville hon skriva avskedsbrev till dem, som kunde leva, och själv dö för sin egen hand.

Men hela tiden tänkte dock Elin på Nils och sade sig själv, att det gjorde henne ont om honom. Så ensam han gått dessa dagar och så förgrämd han sett ut. Han var en god man, det förstod Elin, och han rådde sig icke själv.

III

När Elin kom hem gick hon i stor ångest till sin far och lät honom veta, att till Möllinge kunde hon icke fara. Hellre ville hon gå ut i bygden som piga, än hon ville stanna där.

Så häftiga ord hade ingen förr hört Elin uttala, och Ola Persson blev därför betänksam. Men han upptog icke desto mindre, vad dottern sagt honom, illa, emedan Elin icke kunde uppgiva något skäl för sitt förändrade beslut. Dock sade han henne, att ingen ville tvinga henne. Med detta besked gick Elin ifrån sin far, och sedan talades ej mera härom, ej heller skrev Elin därom till Nils Tufvesson.

Han var alltså ännu hennes fästman, och med besöket på Möllinge gick det Elin, som det ofta går människor med en ond dröm. En sådan dröm kan understundom vara så förskräcklig, att den länge efteråt sätter skräck i deras blod, så att de ej våga sova ensamma, och fyller dem med en bestämd tro, att något ont förestår, vilket de ej kunna undkomma. Men emedan människor alltid önska att intala sig själva det bästa, bleknar småningom det hemska intrycket bort, och de gå åter till sina vardagstankar och känna sig lättare till sinnes, emedan maran ej längre trycker dem. Så verkade dagarna som gått, även på Elin, och med var dag önskade hon starkare, att hon skulle bliva sig själv lik, som hon förut var. Hon önskade detta, emedan hon fruktade, vad människor skulle säga, då det blev sport, att Ola Perssons dotter brutit sin trolovning utan orsak. Hon önskade det, emedan tron på, att fadern ville hava henne bort, satt kvar i hennes själ. Hon önskade så även av en annan orsak.

Djupt inom sig bar Elin på en hemlig känsla för Nils, vilken hon ej kunde bliva kvitt. Nu, när allt var över, var det, som om hennes dröm kommit tillbaka. Litet hade Nils sagt henne, och litet visste hon om honom. Om det var kärlek, hon hyste för honom, förstod hon ej, och mycket tänkte hon heller icke däröver, obekant som hon var med den makt, som binder kvinna vid man. Men Elin visste, att mot Nils ville hon gärna vara god, och att det skulle göra henne glädje, om hon kunde få se hans tungsinta ögon le. Därför kände hon, att icke allt ännu var slut. Och hon skulle önskat, att fadern än en gång velat tala med henne. Men han gick henne tyst förbi, och själv vågade Elin icke ännu en gång närma sig honom och bringa frågan på tal. Så stort kände Elin avståndet mellan honom och sig. Dessutom fruktade hon, att fadern skulle fråga henne, om hon hyste kärlek för någon annan än Nils, och då visste hon, att hon skulle stå svarslös och falla i gråt.

Elin var icke lycklig denna tid, hon smög sig fram i sina föräldrars hem, som om hon önskat att kunna gömma sig för alla. Nöjdast var hon, när hon fick vara ensam, men hon grät aldrig. I stället kom hennes dröm tillbaka, och åter tänkte hon på, att den man, efter vilken hon så länge väntat, kanske dock nu kommit i hennes väg. Vad var det hon ville göra? Vad ville hon med sitt liv? Stod hon icke i begrepp att svika allt, vad hon själv städse hållit dyrast och högst? Elin böjde sig under denna tanke och tyckte, att ingen hade gjort så mycket ont som hon. Hon hade givit en man sitt ja-ord, och dock gick hon och tänkte på att bryta det. Hon hade dragit sina föräldrar in i detta, och för hennes skull måste faderns namn gå i folkets mun och sudlas av rykten och snack. Ingen hade tvingat henne, och dock gjorde hon allt detta. Hur var allt detta möjligt? Och hur hade det kunnat bliva så?

Fylld av dessa tankar gick Elin en söndag till kyrkan och visste sig icke sin arma råd. När hon kom dit, föreföll det henne, som om alla sågo på henne, och därför vågade hon icke gå in genom den stora dörren och sätta sig i den bänk, där modern satt, utan hon gick in i kyrkan en annan väg och sökte sig en plats uppe på läktaren, där tjänstefolk och fattiga plägade sitta. »Om jag vore som en av dem», tänkte Elin. »Om jag kunde komma långt bort och finna en plats, där jag finge tjäna hos främmande. Kanhända skulle jag då kunna bliva lugn och lycklig igen, och om jag arbetade och slet mycket, skulle kanske Gud och människor kunna förlåta mig, vad jag gjort.» Som hon tänkte så, började orgeln att spela. Då slog Elin upp psalmboken. Hon glömde, var hon var, och såg ej längre på människorna, vilka sutto omkring. Ensam satt hon i kyrkan, ensam med sin Gud, och när prästen läste syndabekännelsen, föll Elin på knä, utan att minnas, att sådant icke brukades, och hon tyckte, att varje ord var talat direkt ur hennes hjärta. »Jag har givit Nils mitt ja-ord, och ingen har tvingat mig.

Nu tänker jag på att bryta detta och göra honom och mina kära föräldrar så mycket ont.» Så talade Elin för sig själv, under det att prästen läste syndabekännelsens ord. Därpå reste hon sig upp och sjöng med de andra psalmen till Gud i himmelrik. Honom bad hon i sitt hjärta om förlåtelse. Sedan satt hon stilla och nedböjd och följde gudstjänsten ända till slut. Men hela tiden tänkte hon på, att Gud nog skulle förlåta henne allt det onda, hon hade gjort. Och när allt var slut, och utgångsmarschen spelades, då satt Elin kvar i sin vrå och lät alla gå ut, för att ingen skulle se henne. När hon sedan ensam tog vägen hemåt, kände hon sig lättare och friare till sinnes, än hon på länge hade gjort. Ty nu trodde hon, att Gud förlåtit henne, och att hon till sist skulle få känna sig lycklig som andra människor.

I den vecka, som nu följde, kommo Inga Persdotter och Nils Tufvesson åkande för att göra ett besök på Kvarnbo, innan bröllopet skulle stå. När Elin såg dem komma, visste hon, att nu kunde hon ej låta dem resa med ett nej från gården. Och när hon kom in och hade hälsat och satt sig ner, förstod hon icke, varför hennes fader skulle berätta dem, att hon icke ville fullfölja giftermålet och flytta till Möllinge. Det föreföll henne, som om detta varit något, vilket hon sagt och glömt, och som nu var alldeles utan betydelse. Gärna skulle hon velat avbryta fadern och säga, hur hon nu tänkte. Men hon vågade icke falla honom i talet, och när han slutat, satt hon med nedslagna ögon och undrade, hur allting nu skulle gå. Att hon verkligen skulle bli fri, trodde hon aldrig. Hon önskade det icke ens, tyckte blott, att allt vad nu sades, var en onödig pina.

Då började Inga Persdotter att tala. Hon lovade allt gott för framtiden, och hon talade vackra ord om sin son, om vilken ingen hade något ont att säga. Så talade hon om sig själv, och hur mycket hon fått lida genom andras tungor. Elin satt med nedslagna ögon och hörde på hennes ord, och allt vad Inga Persdotter sade, fann hon, var sant och rätt. Vidare tänkte Elin, att den, som talade så, ej kunde vara så dålig, som människor ville göra henne. Och när Elin nu såg henne sitta där, undrade hon, varför denna kvinna en gång kunnat ingiva henne en sådan motvilja. Hon trodde, att hon gjort Nils moder orätt, och hon led därav.

När Inga Persdotter slutat, teg Nils Tufvesson, men gav Elin en blick, som om han velat säga: »Allt vad mor där sagt, kan du lita på, som om jag sagt det själv.» Och när alla setat tysta en stund, reste sig nämndemannen upp och sade:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.